Dimensiuni ale existentei omeneşti

Omul contemporan şi-a pierdut profunzimea trãirii şi limpezimea privirii spirituale, vieţuind în sfera din ce în ce mai opacă şi mai aglomeratã a agitaţiilor cotidiene. Actele sale sociale sau politice sunt la rândul lor lipsite de o viziune în stare să se ridice deasupra orizontului material, trãdând un optimism facil, aproape naiv s-ar putea spune. Drumul exterior pe care şi-l croieşte omenirea nu mai urmãreste o finalitate transcendentă, care să iasã din planul orizontal al istoriei. Pe plan sufletesc peisajul apare la fel de dezolant. Căile labirintului care duce către centrul existenţial al fiinţei umane sunt astupate cu noroiul vieţii tumultuoase de zi cu zi. Omul s-a înstrãinat atât de esenţa sa lãuntrică, cât şi de menirea sa metafizică. Dar cel mai trist este faptul că el rãmâne prizonier în sfera opacă şi superficialã în care a intrat în mod deliberat, ajungând să nu-şi mai punã nici mãcar problema atingerii unor realitãti mai profunde, fie înlãuntrul, fie în afara sa.

Omul care se consideră „mãsura tuturor lucrurilor" aleargã neîncetat după cunoaşterea de sine, nedându-şi seama că pentru a şi-o *reînsusi*, nu este nevoie decât de un efort de voinţã şi de o privire rugãtoare şi smeritã îndreptatã înspre tãriile cerului. Nu se poate spune că omul nu a fost prevenit sau că nu a fost îndrumat pe această cale. Dar profeţii au strigat în pustiu. În 1927, în scrierea sa de mare succes la acea vreme *„Un nou Ev Mediu"*, filosoful rus Nikolai Berdiaev punea acestei stãri de lucruri un diagnostic fãrã echivoc: *„Umanismul, el însuşi, îşi primeşte adevărata sa umanitate de la creştinism. Antichitatea nu era capabilă să i-o dea. Dar umanismul, în dezvoltarea sa, a separat umanitatea de fundamentele sale divine. Şi iatã că atunci când umanismul – la sfârşita despãrtit pe om de divinitate, el s-a*

întors, în acelaşi timp, împotriva omului şi s-a pus să distrugã chipul acestuia; pentru că omul este chipul şi asemãnarea lui Dumnezeu. Când omul nu a mai vrut să fie decât chipul şi asemãnarea naturii – adică un om naturalel s-a supus, prin aceasta, chiar forţelor elementare inferioare şi *şi-a înstrãinat chipul. Omul este din nou hãrtuit de demonii în faţa cărora este neputincios a le rezista şi de care nu se poate apăra. Centrul spiritual al personalitãtii omeneşti s-a pierdut. Întoarcerea umanismului contra omului constituie tragedia timpurilor moderne"*.

De atunci au trecut mai bine de trei sferturi de veac, însã *„omul vremii noastre nu are timp"*, ne spune Ernest Bernea. *„El nu are timp pentru sine, pentru familie, pentru prieteni, pentru nimeni, nu are timp să cugete, să lucreze, să se odihnească, nu are timp să trãiască. Şi-a pus rotitele lui Mercur la picioare şi i-a dat drumul"* (*„Cel ce urcă muntele"*). Golul sufletesc, o adevăratã cavernã care a sãpat în substanţa lãuntrică a omului, este umplut cel mai adesea cu surogate efemere, fãră consistentă. *„Nouã, oamenilor de azi, ne lipseşte rãgazul sufletesc, nu mai putem sta de vorbã cu noi înşine, nu mai putem fi stăpâni la noi acasã, adică în interiorul nostru"*, continuã gânditorul român.

Ce ar trebui să se întâmple, ce zguduiri ar trebui să se producă pentru ca omul să-şi recâştige plenitudinea sufletească, să dobândească acea stare infinit mai autentică şi mai apropiatã adevăratei sale naturi, pe care o invocă şi Ernest Bernea: *„Pe omul bogat sufleteşte şi stăpân pe rosturile sale proprii şi de îl doare viaţa, el o ştie îndruma către un act de creaţie. Purtat de aceleaşi doruri albastre ale salvării, el face să rodească bogat fiece clipã, fiece suflu până la temeliile lumii şi ale sufletului sãu*

însuşi. Acest om nu e frânt niciodată; el bea din plin, fãră oprire, aburii calzi şi aromati ai vieţii. Poate fi trudit, poate fi întristat, dar niciodată nerodit, sfãrâmat; el poate avea dureri că-i om, rãmas om, alungat de doruri peste puterile sale, dar lui nu-i este furatã clipa, stinsã prezenta spiritului creator şi, în acest fel, înlãturatã viaţa în condiţiile potrivite naturii şi destinului sãu propriu"?

Într-un dialog imaginar între cei doi mari gânditori creştini amintiţi mai devreme, un posibil răspuns al lui Berdiaev la întrebarea cum îşi poate regãsi fiinţa umanã tãria şi sensul ar putea suna: „*Avem puternice motive să credem că puterile creatoare ale omului nu pot fi regenerate şi identitatea omului restabilitã decât printr-o nouã epo*că *de ascetism religios. Numai o astfel de epocă, singură o astfel de epocă, revenind la sursele spirituale ale omului, va putea să concentreze toate puterile acestuia şi să împiedice ca identitatea sa să se pulverizeze cu totul. Omul trebuie să ajungã la aceasta, ajuns odatã la culmea istoriei sale noi. Nu mai trebuie să se bizuie pe o nouã renaştere de niciun fel după secãtuirea puterilor sale spirituale, după rãtãcirea în pustiul vieţii, după zguduirea aşa de puternică a identitãtii omeneşti. Dacă ar trebui să se stabilească o analogie, ar trebui să se spunã atunci că ne apropiem nu de Renaştere, ci de un început întunecos de Ev Mediu şi* că *va trebui să trecem printr-o nouã barbarie civilizatã, printr-o nouã disciplinã, printr-un nou ascetism religios, înainte de a vedea nãscând zorile unei noi şi inimaginabile Renaşteri*".

Ce înseamnã această regãsire, această posibilã transformare, decât urmarea unui „îndemn la simplitate"? Pentru a-şi reînnoda legãturile cu absolutul, omul trebuie să-L caute pe Dumnezeu prin rugãciunea şi prin fapta sa: „*Rugãciunea este dãruire totalã, taini*că *legătură cu datele*

permanente ale firii, liberă supunere a durerilor creatoare, înãltãtor contact cu Dumnezeu. Liniştea şi bucuria ce o întovărãşesc sunt semnele acestei rodnice legãturi şi ale propriei noastre depãsiri. Adevărata viatã interioară se întreţine prin faptă. Credinţa fãră faptă e ca o floare fãră rod: se aratã într-o frumuseţe trecãtoare. Omul viu mână paşii iuţi pe drumurile creaţiei; fãptură a lui Dumnezeu, devine pãrtas la lucrarea dumnezeiască". (*Ernest Bernea – „Îndemn la simplitate*")

Legãturile cu eternitatea au fost rupte prin revolta omului care pretindea că este înlãntuit de ele. Omul s-a descãtusat, apucând-o pe panta libertãtii anarhice, uitând că după deschiderea porţilor cerului, acum douã milenii, când Dumnezeu a luat trup omenesc, a existat şi o mână de oameni care L-a urmat în deplinã libertate. Uitare care înseamnã de fapt o nouã rãstignire a Sa. A fi liber nu înseamnã însã a fi „liber de Dumnezeu", afirmã Berdiaev: „*Conştiinţa, morala, artele, statul, economia trebuie să devinã religioase, în mod liber însã, şi din interior, iar nu prin constrângere. Nicio teologie nu conduce din afa*ră *procesul conştiinţei mele şi nu îmi impune norme. Conştiinţa este liberă. Însã nu mai pot realiza scopurile conştiinţei fãră să mă întorc spre experienţa religioasã, fãră o iniţiere religioasã în misterele existentei. În aceasta sunt deja un om al Evului Mediu, nu un om al istoriei moderne. Nu caut autonomia religiei, caut libertatea în religie. Nicio ierarhie eclesiastică nu conduce şi nu regularizeazã azi viaţa socialã şi* viaţa *statului. Niciun clericalism nu va putea să folosească forţa externã. Nu pot recrea statul şi societatea, supusã însã descompunerii, decât în numele principiilor religioase. Eu nu caut autonomia statului şi a societãtii în religie. Nu vreau, pentru nimic în lume, să fiu eliberat de Dumnezeu, vreau*

să fiu liber în Dumnezeu şi pentru Dumnezeu".

Sensul adevărat al libertãtii cu care l-a înzestrat Dumnezeu pe om nu poate fi acela care duce la autodegradarea spiritualã a fiinţei sale. Un om într-o condiţie deterioratã, în care s-a împins de unul singur, nu-şi mai poate însuşi chemarea deplinã a libertãtii. Un asemenea om nu poate decât să-şi anuleze treptat propria libertate, secãtuindu-şi astfel posibilitãtile creatoare. Căci a fi cu adevărat liber înseamnã a crea, a fãptui. Înseamnã a dãrui continuu, fără a te consuma. Înseamnã a arde, sporind totodatã sufleteşte. Acesta este sensul autentic al libertãtii omeneşti. Iar fapta de creaţie a omului poate fi înţeleasã *„pe de-o parte în sens material, aşa cum apare în viaţa mecanică actualã, când omul lucreazã ca o masinã*: *materie din materie, elemente, funcţiuni, scopuri materiale*. *Pe de altã parte, fapta poate fi privitã în sensul ei spiritual, ca o funcţiune a ordinii superioare, a destinului nostru de oameni*. *În acest fel, a fãptui înseamnã a fi activ interior, a rodi pe calea credinţei şi dragostei, înseamnã creaţie*. *Fapta în înţeles de colaborare a omului la opera lui Dumnezeu, este legatã de sensul adânc şi permanent al trecerii omului prin lumea aceasta*. *Omului nu-i este îndeajuns să cunoască cuvântul lui Dumnezeu,* nu-i *este de ajuns să aibã credinţã şi să dea ascultare înnoirii, ci trebuie* să *lucreze neobosit, să fie un „împlinitor cu fapta"*. (*Ernest Bernea – „Îndemn la simplitate"*)

Mai este omenirea de astãzi în stare să urmeze asemenea îndemnuri? Pentru câţi dintre noi înseamnã ele cu adevărat ceva? câţi dintre noi luãm aminte la ele, înainte de a ieşi din nou în tumultul de afară, agitându-ne şi alergând zi de zi după efemere „realizări" exterioare?

Bogdan Munteanu